

Nr 207.

Godkänd av första kammaren den 18 maj 1946.

Godkänd av andra kammaren den 18 maj 1946.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(Statsutskottets utlåtande nr 108.)

Till Konungen.

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkterna 162, 203, 243, 244, 265 och 266) föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna vissa anslag för budgetåret 1946/47 till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter m. m.

I propositionen nr 183 har Kungl. Maj:t sedermera, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 8 mars 1946, föreslagit riksdagen att

1. medgiva, att stipendier åt lärjungar vid i sistnämnda statsrådsprotokoll angivna läroanstalter må utgå i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för ecklesiastikdepartementet förordade grunder;

2. till Stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 4 500 000 kronor, varav högst 2 500 000 kronor må användas till behovsprövade stipendier;

3. till Stipendier för studier genom korrespondens och vid enskilda realskolor med kombinerad undervisning för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 175 000 kronor;

4. till Statens studielån: Studielånenämnden för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 50 000 kronor;
5. till Folkhögskolor: Stipendier åt elever för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 1 300 000 kronor;
6. till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 1 800 000 kronor;
7. till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid centrala verkstadsskolor för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 1 650 000 kronor;
8. till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kronor;
9. till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid flygmekanikerskolan i Mölndal för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 150 000 kronor;
10. till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid sjömansskolor för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 50 000 kronor;
11. till Folkliga musikskolan i Arvika: Stipendier för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av 3 600 kronor.

I samband härmed har riksdagen till behandling förehått

dels motionen I: 279, vari bland annat hemställts, att riksdagen måtte besluta, att hos Kungl. Maj:t anhålla om fortsatt utredning angående möjligheten att erhålla enhetliga stipendiegrunder vid samtliga ungdomsskolor;

dels motionen I: 280, vari hemställts, att riksdagen, med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts proposition nr 183, måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att de synpunkter, som anförts i motionen, skola beaktas vid prövningen av stipendiebehovet hos lärjungar vid högre läroanstalter samt vid prövningen av stipendiebehovet hos elever vid yrkes- och folkhögskolor samt liknande läroanstalter;

dels ock motionen II: 438, vari bland annat hemställts, att riksdagen måtte besluta om en höjning av anslaget till stipendier för studier genom korrespondens och vid enskilda realskolor med kombinerad undervisning till 225 000 kronor.

Stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter.

Skolutredningen har i syfte att utjämna skillnaden mellan skolort och icke skolort i vad avser kostnaderna för de ungas skolgång föreslagit, att till beloppet bestämda grundstipendier skulle utan behovsprövning utgå till

studielämplig ungdom, som i sin hemort eller dess närhet saknar tillgång till högre skola för sin utbildning. Grundstipendierna skulle kunna påbyggas med stipendier upp till visst högstbelopp med hänsyn till lärjunges studie-hjälbehov. Stipendiesystemet skulle härjämte fullständigas genom behovs-prövade stipendier åt den studerande ungdomen i städer och tätorter med högre skolor.

Skolutredningens förslag om grundstipendier liksom i övrigt den principiella uppläggningsen av stipendieverksamheten har riksdagen i likhet med departementschefen funnit sig böra godtaga. Riksdagen delar departementschefens uppfattning om att ifrågavarande förslag i stort sett kan anses innebära en välgrundad och praktisk lösning av frågorna att bereda främst landsbygdens ungdom en viss kompensation för avsaknaden av högre skolor och att underlätta möjligheterna till högre utbildning för ungdom från ekonomiskt svagare befolkningslager på landsbygden och i städerna.

Riksdagen anser sig böra godkänna, att grundstipendiet fastställs till det av skolutredningen föreslagna och av departementschefen förordade beloppet av 500 kronor.

Vad angår grundstipendium för de dagligen resande lärjungarna har departementschefen föreslagit, att lärjungen själv eller hans målsman skulle bekosta resor upp till 25 kronor för termin, men att kostnaderna därutöver för resor efter billigaste färd sätt (månadsbiljetter, skolbiljetter och dylikt) skulle utgå med hela beloppet. Riksdagen bifaller detta förslag och har icke funnit något att erinra mot att grundstipendiet för frukostmål på sätt departementschefen förordat beräknas till halva kostnaden härför.

Behovsprövat stipendium skulle enligt departementschefens förslag utgå med ett högstbelopp av 540 kronor och även kunna tillkomma dagligen resande lärjungar. Riksdagen bifaller jämväl detta förslag.

Beträffande frågan om principerna för urvalet av stipendiater har departementschefen framhållit, att han helt delade skolutredningens ståndpunkt, att som första villkor för erhållande av stipendium skulle gälla, att lärjungen visat god lämplighet för vald utbildningslinje. Enligt departementschefens mening borde kraven på studielämplighet ställas tämligen höga. Departementschefen har vidare understrukt, att det borde ankomma på studielämenämnden att utarbeta och bestämma de grunder, efter vilka studielämpligheten skulle bedömas. Riksdagen, som icke funnit anledning till erinran mot vad departementschefen sålunda uttalat, vill med anledning av vad i motionen I: 280 i förevarande ämne anförts framhålla, att skolöverstyrelsen ansett, att studielämpligheten borde bestyrkas dels genom senaste terminsbetyg, dels genom vederbörande lärares särskilda intyg, dels genom av vederbörande lärare avgivet intyg om lärjunges rangordning i klassen (jämförelseplats), dels ock — i den mån sådant förekomme — genom intyg om resultatet av anställd testning. Någon bestämd betygsnivå, uttryckt i poängsumma eller genomsnitt, ansåge överstyrelsen däremot icke tjänlig

att fastställa, då skalan enligt erfarenheten visat sig vara alltför varierande inom olika skolor. Riksdagen har för sin del inhämtat, att studielånenämnden vid utarbetandet av formulär till intyg om studielämplighet m. m. tagit hänsyn till de av skolöverstyrelsen angivna synpunkterna. Vidare har studielånenämnden upplyst, att ifrågavarande intyg komma — jämte eventuellt föreliggande intyg om resultatet av anställd testning — att jämsides med terminsbetyg ligga till grund för nämndens bedömande av sökande lärjungars studielämplighet.

I motionen I: 280 har gjorts gällande, att spärren för reglering av elevtillströmningen till de högre skolorna måhända — i samband med utökningen av stipendieverksamheten — måste skärpas, varjämte i motionen framhållits, att denna spärr dock icke finge verka så, att de ekonomiskt svagt ställda eleverna komme i en sämre ställning än de i ekonomiskt avseende bättre situerade. Det torde enligt riksdagens mening icke kunna förnekas, att genom stipendieverksamhet i den av riksdagen beslutade omfattningen elevtillströmningen till de högre skolorna kommer — måhända till och med avsevärt — att öka. Huruvida det i huvudsak inom den nuvarande läroverksorganisationens ram kan visa sig möjligt att tillgodose en dylik expansion eller om åtgärder avseende organisationens utbyggande eller införande av strängare gallringsregler måste tillgripas, äro emellertid frågor, som icke för närvarande torde kunna bedömas. Detta problem synes därför riksdagen sedan närmare erfarenhet vunnits böra göras till föremål för övervägande i annat sammanhang.

I likhet med departementschefen har riksdagen funnit riktigt, att den ändringen vidtages i fråga om dagligen resande lärjunges rätt till grundstipendium, att avståndet räknas — icke såsom nu efter minst 5 km mellan hemorten och skolornten utan efter minst 5 km mellan bostadsorten och vederbörande skola. Riksdagen är även ense med departementschefen om att bestämmelsen om ett avstånd om minst 5 km synes böra givas en sådan avfattning, att möjligheter föreligga för den stipendieutdelande myndigheten att med hänsyn till omständigheterna modifiera villkoret.

Riksdagen medgiver jämväl, att högsta stipendiebeloppet i enstaka ömande fall skall kunna ökas samt att lärjungar i folkskolans icke obligatoriska högre avdelningar skola få rätt att söka och erhålla stipendier på enahanda villkor som lärjunge i andra högre läroanstalter.

För nästa budgetår har departementschefen till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter föreslagit anvisande av ett förslagsanslag av 4 500 000 kronor, varav högst 2 500 000 kronor skulle få utgå till behovsprövade stipendier. En från budgetåret 1945/46 uppkommande reservation å i runt tal 275 000 kronor har departementschefen förutsatt under nästa budgetår få jämväl disponeras för behovsprövade stipendier utan begränsning till »landsbygdsungdomen». Riksdagen har bifallit departementschefens ifrågavarande förslag.

Stipendier för studier vid brevkolor (korrespondensinstitut).

Enligt Kungl. Maj:ts förslag har anslaget till stipendier för studier genom korrespondens och vid enskilda realskolor med kombinerad undervisning för nästa budgetår upptagits med 175 000 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 40 000 kronor. Departementschefen har icke ifrågasatt någon ändring beträffande grunderna för utgivande av stipendier vid brevkolor (korrespondensinstitut). Riksdagen har för sin del med hänsyn till att tillräcklig erfarenhet ännu icke erhållits beträffande utfallet av här ifrågavarande stipendieverksamhet, icke funnit anledning till erinran mot nämnda grunder.

Vad åter angår beräkningen av anslagets storlek för nästa budgetår tala enligt riksdagens mening goda skäl för att ej alltför knappt utmätta medel stå till studielånenämndens förfogande. Riksdagen har alltså ansett sig böra beräkna anslaget på sätt skolutredningen föreslagit ävensom i motionen II: 438 påyrkats och alltså uppföra anslaget med ett belopp av 225 000 kronor, vilket i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag innebär en anslagshöjning med 50 000 kronor.

I detta sammanhang får riksdagen erinra därom, att 1945 års riksdag med anledning av motionsvis väckta förslag om upprättandet av ett statligt korrespondensinstitut i skrivelse den 7 juni 1945, nr 351, framhöll, att detta vore ett mycket omfattande spørsmål, vilket stode i nära samband med frågan huruvida och i så fall på vad sätt en statlig kontroll över korrespondensinstituten borde införas. Riksdagen ansåg sig icke för det dåvarande kunna taga ställning till detta spørsmål, men fann det önskvärt, att verksamheten vid enskilda korrespondensinstitut följdes med största uppmärksamhet. Riksdagen anser sig böra understryka detta av fjolårets riksdag gjorda uttalande.

Anslag till studielånenämndens verksamhet.

Riksdagen har icke funnit något att erinra mot Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag.

**Stipendier vid folkhögskolorna, folkliga musikskolan
i Arvika och yrkesundervisningen.**

Departementschefen har på anförda skäl ansett sig icke för närvarande böra förorda införandet för folkhögskolornas och yrkesskolornas del av samma stipendiesystem, som föreslagits beträffande studier vid högre läroanstalter. I motionen I: 279 har yrkats, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om fortsatt utredning angående möjligheten att erhålla enhetliga stipendiegrunder vid samtliga ungdomsskolor. Med hänsyn till att departementschefen meddelat, att han ämnade ägna spørsmålet om sti-

pendiesystemet vid folkhögskolor och yrkesskolor fortsatt uppmärksamhet saknas enligt riksdagens mening anledning att i skrivelse till Kungl. Maj:t göra särskild framställning i ämnet. I detta sammanhang vill riksdagen — under betonande av önskvärdheten av att teoretiska och praktiska studier så vitt möjligt jämföras i stipendieavseende — framhålla, att i sådana fall, där internatsystem icke finnes infört vid folkhögskola eller yrkesskola, utan vederbörande elev är hänvisad till enskild inackordering, skäl torde föreligga för stipendieförmåner av samma storleksordning, som föreslagits beträffande elev vid det högre skolväsendet. Riksdagen utgår ifrån att departementschefen även tager denna fråga under närmare övervägande.

Riksdagen bifaller departementschefens förslag, att maximibeloppet i högsta behovsgraden fastställas till 90 kronor för månad och att stipendierna i näst högsta och lägsta behovsgraderna höjas till respektive 60 och 30 kronor.

Departementschefen har ansett det jämväl i fortsättningen böra ankomma på skolöverstyrelsen respektive överstyrelsen för yrkesutbildning att fastställa de närmare grunderna för stipendieutdelningen ävensom förutsett, att någon skärpning av de nu tillämpade fördelningsgrunderna icke komme till stånd, utan att en effektiv förbättring av stipendieförmånerna i olika behovsgrader komme de behövande eleverna till godo. Riksdagen, som ansluter sig till detta departementschefens uttalande, vill med anledning av vad i motionen I: 280 — såvitt nu är i fråga — föreslagits med avseende å prövningen av elevernas stipendiebehov framhålla, att riksdagen utgår från att vid ämbetsverkens utmätande av vederbörliga stipendiebelopp största möjliga hänsyn tages till de särskilda individuella förhållanden, som i de olika fallen föreligga.

Vad departementschefen i övrigt i detta sammanhang anfört och föreslagit har icke givit riksdagen anledning till annan erinran eller annat uttalande än att riksdagen förutsätter, att den föreslagna anordningen beträffande yrkesskolstipendier för elever från övriga nordiska länder icke skall utesluta ett fortsatt anvisande av medel till yrkesutbildning av flyktingar m. fl. från därför avsedda anslag under andra huvudtitlar.

Under åberopande av vad sålunda anförts får riksdagen anmäla, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 438,

dels medgivit, att stipendier åt lärjungar vid förutnämnda läroanstalter må utgå i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 8 mars 1946 förordade grunder;

dels till *Stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter* för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisat ett förslagsanslag av 4 500 000 kronor, varav högst 2 500 000 kronor må användas till behovsprövade stipendier;

dels till Stipendier för studier genom korrespondens och vid enskilda realskolor med kombinerad undervisning för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisat ett reservationsanslag av 225 000 kronor;

dels till Statens studielån: Studielånenämnden för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisat ett förslagsanslag av 50 000 kronor;

dels till Folkhögskolor: Stipendier åt elever för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisat ett förslagsanslag av 1 300 000 kronor;

dels till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisat ett förslagsanslag av 1 800 000 kronor;

dels till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid centrala verkstadsskolor för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisat ett förslagsanslag av 1 650 000 kronor;

dels till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisat ett förslagsanslag av 100 000 kronor;

dels till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid flygmekanikerskolan i Mölndal för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisat ett förslagsanslag av 150 000 kronor;

dels till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid sjömansskolor för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisat ett förslagsanslag av 50 000 kronor;

dels ock till Folkliga musikskolan i Arvika: Stipendier för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisat ett anslag av 3 600 kronor.

Stockholm den 18 maj 1946.

Med undersätlig vördnad.
